

DİRÂSÂT
FIKHİYYE VE USÛLİYYE

İbrahim Kâfi Dönmez

İbrahim Kâfi Dönmez, Prof.Dr.

1951 yılında İzmir Ödemiş'te doğdu. İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü'nü (1974) ve İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni (1976) bitirdi. Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi'nde "İslâm Hukukunda Kaynak Kavramı ve VIII. Asır İslâm Hukukçularının Kaynak Kavramı Üzerindeki Metodolojik Ayrılıkları" başlıklı teziyle doktorasını (1981) tamamladı. 1977'de İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü'ne asistan olarak intisap etti ve Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne dönüşen bu kurumdaki öğretim üyeliği görevini emekli olduğu 2010 yılına kadar sürdürdü. 1994-1997 yılları arasında aynı fakültede dekan olarak görev yaptı. 1996'da Marmara Üniversitesi'ni temsilen Üniversitelerarası Kurul üyeliğine seçildi. Dekanlık görevinden ayrılınca bu görevini kendi isteğiyle bıraktı. 1983-1986 yılları arasında Cezayir Üniversitesi, Emîr Abdülkadir Üniversitesi ve Annâbe (Bûne) Üniversitesi'nde; 1997-1998 eğitim öğretim yılında Malezya Uluslararası İslâm Üniversitesi'nde misafir öğretim üyesi olarak görev yaptı. İslâm İşbirliği Teşkilatı'na bağlı Uluslararası İslâm Fıkıh Akademisi toplantılarına uzman ve Türkiye'yi temsilen üye olarak katıldı. Başlangıcından itibaren TDV İslâm Ansiklopedisi'nin fıkıh ilim heyetinde yer aldı ve uzun süre bu heyetin başkanlığını yürüttü. 2010 yılında kurulan İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi'nin kurucu rektörlüğü görevini 2018 yılına kadar sürdürdü. Halen aynı üniversitede öğretim üyesi ve İSAM Yönetim Kurulu üyesi olarak çalışmalarına devam etmektedir.

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

Yayın No. 757
İSAM Yayınları 203
İlmî Araştırmalar Dizisi 91
© Her hakkı mahfuzdur.

DİRÂSÂT FIKHİYYE VE USÛLİYYE **İbrahim Kâfi Dönmez**

editör

Tuncay Başoğlu

TDV İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM)
tarafından yayına hazırlanmıştır.
İcadiye-Bağlarbaşı Cad. 40 Üsküdar/İstanbul
Tel. 0216. 474 0850
www.isam.org.tr yayin@isam.org.tr

Bu kitap
İSAM Yönetim Kurulu'nun 14.02.2014 tarihli ve
2014/03 sayılı kararıyla basılmıştır.

Birinci Basım: Ekim 2019 m. / 1441 h.
ISBN 978-605-7580-12-2

Basım, Yayın ve Dağıtım

TDV Yayın Matbaacılık ve Tic. İşl.
Ostim OSB Mahallesi, 1256 Caddesi, No. 11
Yenimahalle/Ankara
Tel. 0312. 354 91 31 Faks. 0312. 354 91 32
bilgi@tdv.com.tr
Sertifika No. 15402

Dönmez, İbrahim Kâfi

Dirâsât fıkhiyye ve usûliyye / İbrahim Kâfi Dönmez. -1. bs.- Ankara : Türkiye Diyanet Vakfı, 2019.

416 s. ; 24 cm. - (Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları ; 757. İSAM Yayınları; 203. İlmî Araştırmalar Dizisi; 91)

Dizin ve kaynakça var.

ISBN 978-605-7580-12-2

Editör Sunuşu

Elinizdeki kitap, fıkıh ve fıkıh usulü alanlarında uzun yıllardır üniversitede verdiği derslerle ve başta *TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA)* olmak üzere önemli eserlerin hazırlanmasındaki katkılarıyla tanınan İbrahim Kâfi Dönmez hocamızın Arapça makalelerinden oluşmaktadır.

İbrahim Kâfi hocamızla istişare ederek kendisinin kitap formatı dışındaki çalışmalarını üç kitap halinde yayımlamayı uygun gördük. Bunlardan ilki fıkıh usulü, ikincisi fütü ve fıkıh tarihiyle ilgili Türkçe yazılarını içermekte olup daha önce yayımlanmıştır (*Fıkıh Usulü İncelemeleri*, İstanbul 2014, Ankara 2018; *Fıkıh ve Fıkıh Tarihi İncelemeleri*, İstanbul 2015, Ankara 2018). Üçüncüsü ise Arapça makale ve tebliğlerden oluşan elinizdeki eserdir. Bu derlemenin, Dönmez'in Arapça olarak kaleme aldığı çalışmalara ulaşmak isteyen araştırmacılara ve öğrencilere büyük bir kolaylık sağlayacağı kanaatindeyiz. Ayrıca bu derlemenin, Türkçe bilmeyen araştırmacıların Dönmez'in fıkıh çalışmalarını daha yakından tanınmasına imkân sağlayacağını umuyoruz.

İbrahim Kâfi hocamız, *TDV İslâm Ansiklopedisi*'nin ilmi tashih/redaksiyon heyetinde görev yapmış, aynı zamanda uzun bir süre *DİA* Fıkıh İlim Heyeti başkanı olarak da çalışmıştır. Dolayısıyla bu ansiklopedideki birçok maddenin yazımında ve redaksiyonunda önemli katkılarda bulunmuştur. Dönmez'in yazar, editör ve mütercim olarak katkıda bulunduğu diğer eserler ise şunlardır:

1. Zekiyyüddin Şaban, *Usûlü'l-fıkhi'l-İslâmî (İslâm Hukuk İliminin Esasları: Usûlü'l-fıkıh* adıyla Türkçe'ye tercüme, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 1990). Hocamızın değerli açıklama notları ekleyerek tercüme ettiği bu eser, uzun yıllardır İlahiyat fakültelerinde ders kitabı olarak okutulmaktadır.

2. *İslâm'da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi* (editör: İbrahim Kâfi Dönmez, İstanbul: Çağ Yayınları, 1994; Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı [İFAV], 1997, 4 cilt). Hocamız bu eserin tamamını içerik ve üslup açısından gözden geçirdiği gibi eserdeki fıkıhla ilgili birçok maddenin de yazarıdır.

3. *Kur'ân-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli* (hazırlayanlar: Ali Özek, Hayreddin Karaman, Ali Turgut, Mustafa Çağrıncı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı, 1982; Medine: Mücemmau'l-Melik Fehd li-tıbbâti'l-Mushafi's-şerîf, 1407/1987; Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 1993).

4. *Kur'an Yolu: Türkçe Meâl ve Tefsir* (hazırlayanlar: Hayreddin Karaman, Mustafa Çağrıncı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2003, 5 cilt).

5. *İlmihal* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi [İSAM], 1998-1999, 2 cilt; bu eseri hazırlayan heyet içinde yer almıştır).

Bu kitapta derlenen dokuz yazı, farklı tarihlerde hazırlanmış olup yurt dışındaki çeşitli ilmî toplantılarda tebliğ olarak sunulmuştur. Yazılar, kitaplaştırma aşamasında Mehmet Boynukalın ve tarafımızca gözden geçirildi, Abdülkadir Muhammed Ali tarafından imla kontrolü yapıldı. Tasarımı Ali Haydar Ulusoy tarafından büyük bir özenle gerçekleştirildi. Daha sonra yazarın kendisi yazıları yeniden tashih ve kontrole tâbi tuttu. Her yazının ilk sayfasında, o yazının daha önce tebliğ olarak sunulduğu yere işaret edildi. Kullanılan kaynaklar her yazının sonunda kaynakça kısmında verildi. Son olarak yayın hazırlık aşamasında Muhammed Şahin eseri üslûp açısından gözden geçirdi.

Araya giren çeşitli meşgaleler sebebiyle yayımlanması bir müddet gecikse de bir bahr-ı bîpâyân olan fıkıhtan damlalar mesabesindeki bu yazıların alanın meraklılarını verimli bir ilim yolculuğuna çıkaracağını ümit ediyoruz.

Doç.Dr. Tuncay Başoğlu

Muharrem 1441 / Eylül 2019

Teşekkür

Önce, insana akıl nimetini bahşedip düşünmeyi ve bilgi üretmeyi özendiren Allah Teâlâ'ya hamdediyor, bu yolda derin yanılığara düşmeden ilerleyebilmenin ilke ve yöntemlerini öğreten sevgili peygamberimiz Muhammed Mustafa'ya salat ve selamlar yolluyor, tevhit inancı, güzel ahlak ve buna uygun yaşayabilme uğrunda ömür tüketenleri, bu amaca erişebilmeyi kolaylaştırmak için ilim ve irfan yoluyla insanlığa hizmet edenleri rahmetle/şükranla anıyorum.

İslâm Konferansı Teşkilatı'na (şimdiki adıyla İslâm İşbirliği Teşkilatı) bağlı Uluslararası İslâm Fıkıh Akademisi'nin dönemsel toplantıları için hazırladığım üç araştırma yazısı ile bazı uluslararası bilimsel toplantılarda sunduğum Arapça tebliğleri içeren bu kitabın yayınlanmasında emeği geçen herkese, özellikle İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM) yönetimine ve büyük bir titizlikle çalışan İSAM görevlilerine teşekkür ederim. Bu konuda önemli bir yükü omuzlayan değerli kardeşim İSAM Başkan Yardımcısı Doç.Dr. Tuncay Başoğlu'nu özel olarak anmam gerekir. Kendisine içtenlikle teşekkür eder, ilim ve irfan yolunda güzel hizmetlerinin artarak devam etmesini yüce mevlâdan dilerim. Kitapta yer alan yazıların çoğunun çevirisinde kıymetli yardımlarını esirgemeyen Prof.Dr. Ertuğrul Boynukalın ve Prof.Dr. Mehmet Boynukalın kardeşlerimi de hayırla ve şükranla yâdetmek isterim.

Bu vesile ile araştırmalarım sırasında benim de çok istifade ettiğim, dünyanın hemen her yerindeki araştırmacılara örneği az bulunur içtenlikle hizmet veren, ülkemizin yakın dönem bilim ve fikir hayatındaki gelişmelerde önemli paya sahip olan İSAM Kütüphanesi'nin yönetimini ve personelini, böyle bir kurumu tesis edip desteğini kesintisiz sürdüren Türkiye Diyanet Vakfı'nı şükranla anmayı, yerine getirilmesi gereken bir borç sayarım.

Önemli eksikleri ve kusurları bulunmakla birlikte kitabın ilgilenenlere bir nebze fayda sağlayıp hayır duaya vesile olması, bu satırların yazarı için büyük bir mutluluk kaynağı olacaktır. Tevfik Allah'tandır.

Prof.Dr. İbrahim Kâfi Dönmez

Bağlarbaşı, Aralık 2018